

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Vývoj smerom ku koherentnej stratégii európskeho programu poľnohospodárskeho výskumu“

[KOM(2008) 862 v konečnom znení]

(2010/C 128/20)

Spravodajca: **pán Chiriaco**

Komisia sa 15. decembra 2008 rozhodla podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom

„Oznámenie Komisie Rade, Európskemu parlamentu, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov: Vývoj smerom ku koherentnej stratégii európskeho programu poľnohospodárskeho výskumu“

KOM(2008) 862 v konečnom znení.

Odborná sekcia pre poľnohospodárstvo, rozvoj vidieka a životné prostredie poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 13. októbra 2009.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 457. plenárnom zasadnutí 4. a 5. novembra 2009 (schôdza zo 4. novembra 2009) prijal 155 hlasmi za, pričom 3 členovia sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závery a odporúčania

1.1. Európsky hospodársky a sociálny výbor (EHSV) víta iniciatívu Komisie, ktorou sa pristupuje k vypracovaniu budúceho európskeho programu poľnohospodárskeho výskumu s vyhladkou na vytvorenie európskeho výskumného priestoru pre poľnohospodárstvo. Aby ponuka poľnohospodárskych produktov dokázala držať krok s celosvetovým trendom dopytu, je potrebné zintenzívniť výskum a inováciu v tomto sektore ⁽¹⁾.

1.2. EHSV súhlasí s prístupom Komisie založenom na uplatňovaní koncepcie spoločného plánovania, ktorého cieľom je zaručiť koordináciu iniciatív na úrovni Spoločenstva a dôsledné a konkrétne spoločné využívanie zdrojov pri súčasnom zohľadnení požiadaviek a špecifik jednotlivých vnútroštátnych programov ⁽²⁾. EHSV vyzýva predovšetkým Komisiu, aby posilnila spoluprácu nielen medzi vnútroštátnymi výskumnými programami v oblasti poľnohospodárstva, ale aj medzi rôznymi iniciatívami jednotlivých generálnych riaditeľstiev (napr. GR pre životné prostredie, GR AGRI, GR pre podnikanie a priemysel). V tejto súvislosti EHSV vyzýva Komisiu, aby v jednom z budúcich oznámení poskytla podrobnejšie informácie o nástrojoch a spôsoboch fungovania navrhovaných iniciatív, vrátane ich finančného zabezpečenia tým, že po zohľadnení výsledkov pilotného uplatňovania koncepcie

spoločného plánovania zapojí všetkých zainteresovaných aktérov do konzultačného procesu.

1.3. Spoločné plánovanie v sektore poľnohospodárskeho výskumu má za cieľ zistiť, aký potenciál má spoločnosti na zvládnutie výzev, ktoré na európskej úrovni predstavuje vývoj komodít na báze obnoviteľných zdrojov. K týmto výzvam patria klimatické zmeny, ochrana zdravia ľudí a otázky bezpečnosti potravín. Tieto témy boli, aj v súvislosti s výsledkami workshopu o spoločnom plánovaní v poľnohospodárstve, ktorý usporiadala Európska komisia, predmetom dôkladnej diskusie a analýzy Stáleho výboru pre poľnohospodársky výskum (SCAR) ⁽³⁾. Ich výsledky sú zhrnuté v stanovisku o spoločnom plánovaní z júna 2009. Spoločné plánovanie predpokladá širokú účasť a veľké úsilie zúčastnených krajín, ktoré sa prejavia v podobe pridanej hodnoty a výhod pre občanov a konkurencieschopnosť Európy. V tejto súvislosti EHSV navrhuje, aby už boli prijaté vhodné mechanizmy na zabezpečenie účasti všetkých zainteresovaných strán, aj na súkromnej úrovni, predovšetkým však podnikov hlavne pri stanovovaní výskumných cieľov, a aby bol urobený odhad zdrojov a boli prene stanovené finančné nástroje potrebné na fungovanie systému, čím sa zaručí skutočný prístup k finančným prostriedkom. EHSV konkrétne odporúča Komisii a Rade, aby vypracovali návrh nariadenia, ktoré by bolo právnym základom organizácie a fungovania nového výboru SCAR v súlade s politickým procesom začatým v roku 2004 a ktoré by nahradilo nariadenie č. 1728/74 (EHS).

⁽¹⁾ Stanovisko EHSV na tému „Ceny potravín v Európe“ (pozri s. 00 tohto úradného vestníka).

⁽²⁾ Ú. v. EÚ C 228, 22.9.2009, s. 56.

⁽³⁾ Článok 7 nariadenia (EHS) č. 1728/74.

1.4. V rámci nového modelu riadenia navrhnutého Komisiou zohráva Stály výbor pre poľnohospodársky výskum (SCAR) koordinačnú úlohu pri propagácii spoločných iniciatív na európskej úrovni a pri mapovaní kompetencií v rámci podporovaných výskumných iniciatív. EHSV sa nazdáva, že výbor SCAR by sa mal riadiť princípom flexibility, ktorý má zásadný význam pre reformy, ktoré boli uskutočnené ⁽⁴⁾ alebo postupne budú uskutočňované v regulačnom rámci spoločnej poľnohospodárskej politiky.

1.5. V rámci spoločného plánovania je proces prognózy a skúmania úzko spojený s procesom mapovania, ktorý tým, že poskytuje kľúčové čísla a štatistiky týkajúce nedostatkov, trendov a požiadaviek organizácie poľnohospodárskeho výskumu na národnej úrovni, prispieva k vymedzeniu celkového rámca vývoja poľnohospodárskeho výskumu na úrovni EÚ. Tieto informácie doteraz poskytoval projekt EU-AGRI-MAPPING, ktorý je iniciatívou v rámci šiesteho rámcového programu pre výskum. EHSV sa aj vzhľadom na ťažkosti, ktoré sa vyskytli v priebehu tohto projektu, nazdáva, že mapovanie nemôže byť založené na narýchlo pripravených iniciatívach, ale musí byť priebežným a stále aktualizovaným procesom.

2. Zhrnutie návrhu oznámenia

2.1. Nový kontext poľnohospodárskeho výskumu v Európe

2.1.1. Európske poľnohospodárstvo musí čeliť novým výzvam, ako sú napr. zmeny vo vlastnej demografickej štruktúre a v štruktúre podnikov, dosah moderných poľnohospodárskych postupov na zamestnanosť, vývoj spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP) a celosvetové činitele, ktoré vplývajú na toto odvetvie.

2.1.2. Všeobecne sa uznáva, že, je v rámci Európy potrebný silný poľnohospodársky výskumný priestor, aby bolo možné čeliť uvedeným výzvam. Poľnohospodársky výskum by mal umožniť získanie znalostí, ktoré sú nevyhnutné na dôkladné pochopenie rozvoja vidieka, ako aj hnacích činiteľov a prekážok udržateľného rozvoja, mal by poskytnúť nové technológie a inováciu potrebnú na rozvoj poľnohospodárskeho odvetvia. Mal by tiež umožniť získanie znalostí pre lepšie pochopenie dynamiky trhu. Výskumné úsilie však často zostáva rozdrobené a slabo koordinované, neprúdia doň dostatočné investície a chýba mu kritická masa. V Európe existuje niekoľko mechanizmov, najmä v rámcovom programe EÚ, ktoré pomáhajú podporovať celoeurópsku spoluprácu medzi výskumnými pracovníkmi. V tejto súvislosti poskytuje program ERA-NET finančné prostriedky na vytváranie sietí vnútroštátnych programov, ministerstiev alebo finančných agentúr vo všetkých vedeckých odvetviach. Rada EÚ sa (v novembri 2004) dohodla, že pre spoluprácu v tejto oblasti by využívanie štruktúrovanejšieho prístupu bolo prínosom. V tejto súvislosti ide nedávno vyvinutý koncept spoločného plánovania o krok ďalej než program ERA-NET a podnecuje k priamej spolupráci v rámci verejných programov členských štátov pri vymedzovaní spoločných vízií a strategických plánov výskumu

a k zhromažďovaniu finančných prostriedkov na spoluprácu v konkrétnych oblastiach. Stály výbor pre poľnohospodársky výskum (SCAR) bol spomenutý ako dobrý príklad možného usporiadania siete v akomkoľvek novom procese spoločného plánovania.

2.2. Vedúca úloha Stáleho výboru pre poľnohospodársky výskum

2.2.1. Po niekoľkých rokoch nečinnosti Stáleho výboru pre poľnohospodársky výskum (SCAR), ktorého hlavnou úlohou je koordinovať poľnohospodárske výskumné úsilie v Európe, Rada EÚ v roku 2005 obnovila jeho mandát. „Nový“ SCAR tvorí 27 členských štátov spolu s predstaviteľmi kandidátskych krajín a pridružených krajín v úlohe pozorovateľov. Medzi iniciatívy podporované výborom SCAR zamerané na podporu európskeho výskumného priestoru pre poľnohospodárstvo patrí okrem spoločného plánovania tiež vypracúvanie prognóz s cieľom formulovať možné dlhodobé scenáre vývoja európskeho poľnohospodárstva a mapovanie s cieľom zistiť požiadavky a trendy poľnohospodárskeho výskumu v EÚ.

2.2.2. Výbor SCAR prijal štruktúrovaný prístup k uprednostňovaniu tém výskumu na ďalšiu, ešte intenzívnejšiu, spoluprácu, a to zriadením niekoľkých pracovných skupín pre spoluprácu členských a pridružených štátov (CWG). Skupiny CWG a programy ERA-NET pracujú podobne v tom zmysle, že sledujú rovnaký prístup – krok za krokom, pričom sa zameriavajú na výmenu informácií v počiatočnej fáze, na určenie medzier vo výskume a prioritných oblastí spolupráce a prípadne začnú vykonávať spoločné činnosti a/alebo vyzývajú na realizáciu spoločného výskumu.

2.3. Kľúčové opatrenia vedúce ku koherentnému európskemu programu poľnohospodárskeho výskumu

2.3.1. Existuje zodpovedajúca a naliehavá potreba lepšie pochopiť hnacie sily ovplyvňujúce procesy klimatických zmien s cieľom znížiť ich negatívne dôsledky a zachovať vodné zdroje, pôdu a biodiverzitu so zreteľom na podporu udržateľnejšieho poľnohospodárstva v európskom a celosvetovom meradle. V tejto súvislosti sú prioritnými oblasťami výskumu klimatické zmeny a zdroje energie.

2.3.2. Výskum by mohol hrať významnejšiu úlohu, ak by boli jednotliví aktéri výraznejšie zapojení do skutočného vypracúvania plánu a stali by sa súčasťou výskumného procesu prostredníctvom akcií ako napr. inovačných sietí. Komisia zamýšľa posilniť výrobu a spoločné využívanie znalostí z oblasti poľnohospodárstva pomocou výboru SCAR a európskej siete pre rozvoj vidieka ⁽⁵⁾. Z hľadiska konsolidovania plánovania spoločného výskumu na zlepšenie správy európskeho poľnohospodárskopotravínarskeho systému by sa teda strategická úloha výboru SCAR mohla ďalej posilniť, aby sa tento výbor mohol stať strategickým orgánom dohľadu sledujúcim rôzne snahy súvisiace s poľnohospodárstvom, ktoré uskutočňujú všetky európske verejné výskumné orgány.

⁽⁴⁾ Nariadenie (ES) č. 72/2009, nariadenie (ES) č. 73/2009, nariadenia (ES) č. 74/2009 a rozhodnutie Rady 2009/61/ES z 19. januára 2009.

⁽⁵⁾ Článok 67 nariadenia (ES) č. 1698/2005.

2.3.3. Dlhodobé plány výskumu založené na spoločných výzviach a spoločných cieľoch sa musia pripravovať pomocou monitorovacieho mechanizmu, ktorý by zahŕňal kombináciu nástrojov analytickej prognózy a mapovania výskumných kapacít.

2.3.4. Zodpovednosť Európy v globalizovanom svete by sa nemala prehliadať: Udržateľnosť poľnohospodárstva sa stáva otázkou, ktorá bude mať v EÚ, ako aj vo všetkých regiónoch sveta, priamy (napr. prostredníctvom cien potravín) aj nepriamy vplyv (napr. prostredníctvom migrácie). Preto je potrebné celkovo posilniť synergiu medzi politickými opatreniami v oblasti poľnohospodárskeho výskumu v Európe a inde a hlavne synergiu medzi výskumnými politickými opatreniami v EÚ a v jednotlivých členských štátoch na jednej strane a vonkajšími politickými opatreniami ako sú rozvojová pomoc a opatrenia v rámci politiky susedstva na druhej strane.

3. Všeobecné pripomienky

3.1. Nový kontext poľnohospodárskeho výskumu v Európe

3.1.1. Za posledných päťdesiat rokov sa úloha a funkcie európskeho poľnohospodárstva radikálne zmenili v súlade s vývojom, ktorý bol charakteristický pre európske hospodárstvo a európsku spoločnosť a ktorého súčasťou boli aj občania a spotrebiteľia: z „rolníckeho“ poľnohospodárstva sa stalo „post-industriálne“ poľnohospodárstvo. Preto panuje ustálený názor, že k sektoru poľnohospodárstva by sa nemalo pristupovať len z hľadiska produktivity, ale v súlade so známym európskym poľnohospodárskym modelom aj z hľadiska multifunkčnosti alebo agroteritoriality. Rovnaké hľadisko treba preto použiť aj na definíciu „poľnohospodárskeho výskumu“. To znamená, že v každom prípade treba potvrdiť základnú úlohu výroby potravinárskych produktov, teda úlohy, ktorej aktuálnosť zvýraznila svetová potravinová kríza. Otázka konkurencieschopnosti a potravinovej bezpečnosti bude výzvou budúcnosti.

3.1.2. V tejto súvislosti EHSV víta prijatý prístup na vypracovanie širšej definície pojmu „poľnohospodársky výskum“, ktorý by zohľadnil výzvy, pred ktorými stojí európske poľnohospodárstvo, predovšetkým prispôsobenie sa klimatickým zmenám a zmiernenie týchto zmien, rozvoj energie z obnoviteľných poľnohospodárskych zdrojov, zachovanie biodiverzity, udržateľné riadenie zásob vody, ale aj podpora informačných a komunikačných technológií a zvýšenie kvality výroby.

3.2. Na ceste k spoločným programom výskumu

3.2.1. V oznámení Komisia schvaľuje nedávno vyvinutý koncept spoločného plánovania⁽⁶⁾ ako nový prístup k poľnohospodárskemu výskumu, ktorý je zameraný na čo najlepšie využitie limitovaných finančných zdrojov s cieľom dosiahnuť väčšiu spoluprácu. Spoločné plánovanie je v súčasnom období v testovacej fáze prebiehajúcej formou pilotného projektu o výskume Alzheimerovej choroby. Okrem iného sa očakáva, že Rada do roku

2010 schváli ďalšie iniciatívy v iných dôležitých oblastiach výskumu. V oblastiach, kde tieto iniciatívy prinesú pozitívne výsledky, by mohlo mať spoločné plánovanie rozhodujúci vplyv na budúce koordinačné mechanizmy výskumu na európskej úrovni.

3.2.2. Spoločné plánovanie je založené na dobrovoľnej účasti členských štátov v rôznom zastúpení na stanovení, vývoji a uplatňovaní strategických výskumných programov, ktoré majú spoločný pohľad na to, ako čeliť hlavným sociálnym výzvam. To môže znamenať, že začne spolupráca medzi existujúcim národnými programami alebo sa budú spoločne plánovať a vytvárať úplne nové programy. V obidvoch prípadoch ide o to, že sa spoja zdroje, vyberú sa alebo vyvinú sa najvhodnejšie nástroje, uplatnia sa a spoločne sa overia a skontrolujú dosiahnuté výsledky.

3.2.3. Vzhľadom na to, že výskumné úsilie v oblasti poľnohospodárstva často zostáva rozdrobené a slabo koordinované, že doň neprúdia dostatočné investície, že sa v nedostatočnej miere a nie dost' cielene šíria a propagujú výsledky a chýba mu kritická masa, EHSV víta spoločný prístup v plánovaní ako ambiciózny cieľ, ktorý v spojení s pragmatickým a pružným prístupom môže začať strategický a štruktúrovaný proces poľnohospodárskeho výskumu.

3.3. Vedúca úloha výboru Stáleho výboru pre poľnohospodársky výskum (SCAR)

3.3.1. Oznámenie Komisie a pracovný dokument útvarov Komisie, ktorý tvorí jeho prílohu, podrobne popisujú analyzačnú, monitorovaciu, hodnotiacu a poradnú funkciu, ako aj organizačné a operačné postupy práce výboru SCAR, ktoré sú v súlade so smernicami Rady pre poľnohospodárstvo a rybné hospodárstvo z 19. júla 2004. Úlohou výboru SCAR by bolo monitorovať výskumné iniciatívy v poľnohospodársko-potravinárskom sektore na národnej úrovni, koordinovať ich na úrovni Spoločenstva a vypracúvať odôvodnené prognózy dlhodobého vývoja priorit výskumu v tomto sektore.

3.3.2. EHSV zastáva názor, že koordinácia na úrovni Spoločenstva je podstatná pre spoločné zvládanie výziev, pre jednotný postoj EÚ na medzinárodných fórach, pre odstránenie zdvojenia, väčšie prehlbenie programov, pre zvýšenie konkurencie s cieľom získať finančné prostriedky, a tým zvýšiť kvalitu výskumných návrhov. Treba si však zväžiť, že situácia vo výskume je v každom členskom štáte veľmi odlišná a že plánovanie na národnej úrovni musí brať do úvahy špecifické požiadavky a priority, pri ktorých by spolupráca na európskej úrovni nie vždy bola zárukou výhod významného dosahu a obsahu. Výbor SCAR preto musí disponovať nástrojmi, ktoré mu zaručia, že bude možné vykonávať priebežné a aktualizované monitorovanie.

(6) Ú. v. EÚ C 228, 22.9.2009, s. 56.

4. Konkrétne pripomienky

4.1. V rámci kľúčových opatrení vedúcich ku koherentnému európskemu programu poľnohospodárskeho výskumu oznámenie Komisie stanovuje ako priority zníženie negatívnych dôsledkov zmeny klímy, zachovanie vodných zdrojov a pôdy a ochranu biodiverzity. EHSV sa nazdáva, že treba zohľadniť aj sociálne dôsledky ako vzťahy medzi podnikmi, prácou a územím, ako sa zdôrazňuje v správe FAP o otázkach rovnosti pohlaví pri výrobe biopalív („*Gender and Equity Issues in Liquid Biofuels Production*“) z roku 2008.

4.2. Pri stanovovaní nových prioritných oblastí pre budúci európsky program poľnohospodárskeho výskumu by bolo vhodné okrem zmeny klímy a energetických otázok spojených s poľnohospodárstvom zohľadniť aj boj za zachovanie biodiverzity, udržateľné využívanie vodných zdrojov, vyhodnotenie vplyvu pestovania GMO a ich uvádzania na trh na životné prostredie a ľudské zdravie, otázky spojené s poľnohospodársko-potravinárskym reťazcom s osobitným dôrazom na fázu spracovania produktov a na biotechnológie a na všetky inovácie nástrojov na riešenie týchto otázok, ktoré predstavujú nové výzvy, ako vyplýva z nedávneho vyhodnotenia stavu reformovanej SPP (november 2008).

4.3. Výskum by mohol hrať významnejšiu úlohu, ak by boli jednotliví aktéri výraznejšie zapojení do skutočného vypracúvania

plánu a stali by sa súčasťou výskumného procesu. Konkrétne je potrebné zapojiť podniky, predovšetkým malé a stredné podniky, do stanovovania cieľov výskumu, ktoré treba stanoviť v súlade s reálnymi požiadavkami podnikov, ako aj do podpory aplikovateľného výskumu a prenosu technológií tým, že sa im zabezpečí skutočný prístup finančným prostriedkom. EHSV preto víta návrh Komisie posilniť prepojenia medzi znalosťami a inováciou so zreteľom na zosúladenie záujmov podnikov a občanov a vyzýva Komisiu, aby na tento účel pripravila vhodné vzdelávacie programy.

4.4. Konkrétne v prípade európskej siete pre rozvoj vidieka (7) by bolo vhodné vytvoriť mechanizmy na podporu výmeny osvedčených postupov a nezavádzať špecifické opatrenia, ktoré by mohli spôsobiť problémy v koordinácii s regulačnou funkciou siete. Európska sieť pre rozvoj vidieka a európske technologické platformy v spojení s inými nástrojmi na spoločné využívanie poznatkov predstavujú strategické riešenia na spoločné uplatňovanie a rozvíjanie hodnotných nápadov, dôveryhodných informácií a praktických skúseností štrukturalizovaním a posilňovaním výroby a spoločným využívaním poznatkov.

4.5. So zreteľom na prepojenie európskeho výskumu s medzinárodným výskumom, predovšetkým v rozvojových krajinách, je potrebné pripraviť vhodné mechanizmy, ktoré by zachovali účinnosť a efektívnosť podporovaných opatrení hlavne posilnením riadiacich kapacít miestnych samospráv a zlepšením kvality príslušných ľudských zdrojov.

V Bruseli 4. novembra 2009

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Mario SEPI

(7) Článok 67 nariadenia (ES) č. 1698/2005.